

ENERGETSKO SIROMAŠTVO U SRBIJI I UČEŠĆE KUPACA KOJI SE SVRSTAVAJU U KATEGORIJU ENERGETSKI SIROMAŠNIH U ODNOSU NA STRUKTURU POTROŠNJE NA KONZUMNOM PODRUČJU GRADA BEOGRADA

Željko MARKOVIĆ, Elektrotehnički fakultet u Beogradu, Deloitte d.o.o. Beograd, Srbija
Jelena STEVIĆ, Operator distributivnog sistema „EPS distribucija“ d.o.o. Beograd, Srbija
Aca MARKOVIĆ, Agencija za energetiku Republike Srbije, Beograd, Srbija

KRATAK SADRŽAJ

Razvoj tržišta električne energije kao i održivo poslovanje energetskog sektora uslovljeno je dostizanjem tržišnih cena na maloprodajnom tržištu, kako za kupce iz privrede, tako i za kupce iz kategorije domaćinstava. Jedan od bitnih preduslova je i efikasno i celovito rešavanje pitanja energetski ugroženih kupaca. Jedinственe i jednoznačne definicije ko su stvarno energetski ugroženi kupci, odnosno sa tim u vezi, koji deo stanovništva možemo smatrati energetski siromašnim, nažalost nema. U radu se razmatra više različitih pristupa u oceni siromaštva, uključivši i pristup EU koji je baziran na merenju rizika od pojave siromaštva.

U radu se dalje kao pokazatelj energetskog siromaštva, ispituje sintetički pokazatelj koji koristi kombinaciju tri pokazatelja iz Eurostatovog istraživanja (EU-Silc) koje se sprovodi i u Srbiji. Na primeru konzumnog područja Grada Beograda, obrađuje se učešće energetski siromašnih kupaca u pojedinim kategorijama potrošnje razvrstanih u odnosu na veličinu prosečne mesečne i godišnje potrošnje električne energije i gustina njihove teritorijalne raspodele na području grada Beograda.

Ključne reči: Energetsko siromaštvo, Energetski ugroženi kupci, Pokazatelj energetskog siromaštva

ABSTRACT

Development of electricity market, as well as sustainable business of energetic sector, is caused by reaching market prices on retail market, for economy and household buyers. One of the most important conditions is efficient and complete solving of energy-endangered customers. Unique and one-meaning definitions of who energy-endangered buyers are, or which part of population is energetically poor, unfortunately does not exist. The paper discusses a number of different approaches to the poverty assessment, including an EU approach based on measuring poverty risk.

The paper, as an indicator of energy poverty, analyses synthetic indicator used in EU that uses combination of three indicators from Eurostat's research (EU-Silc) that happened in Serbia. Also the paper present case study on the urban area of the City of Belgrade, which present participation of energy-poor customers in certain categories of consumption, which are classified in relation to the size of the average monthly and annual consumption of electricity. At the end, density of their territorial distribution in the City of Belgrade is processed.

Key words: Energy poverty, Energy – endangered customers, Indicator of energy poverty

UVOD

Tržište električne energije prolazi kroz proces transformacije i liberalizacije duže od tri decenije i taj proces i u globalnim razmerama još nije okončan. Može se reći da se i u zemljama gde je ovaj proces nominalno okončan, uspostavljeno tržište električne energije u svom funkcionisanju i dalje suočava sa određenim problemima koji su izazvani kako promenama sa političkog i ekonomskog aspekta, tako i sa aspekta tehničkog i tehnološkog razvoja. Inicijalna ideja liberalizacije ovog tržišta je bila da se u skladu sa teorijskim modelom perfektnog konkurentskog tržišta, kroz povećanje efikasnosti, dođe do smanjenja cene električne energije. Osim kupaca čiji je cilj da dobiju pouzdano snabdevanje po što nižoj ceni i proizvođača električne energije koji za cilj imaju povećanje efikasnosti poslovanja kroz smanjenje troškova, kao aktivnu zainteresovanu stranu imamo i državu. Prevažodno zbog postojanja prirodnog monopola u oblasti prenosa i distribucije, država je u nekim slučajevima (kao što je to kod nas) uključena i direktno kao vlasnik elektroprivrednih preduzeća, a u svakom slučaju i

indirektno, kao regulator koji će uz pomoć propisa pokušati da utiče na tržište koje postoji u ovoj oblasti i da na taj način zaštiti javni interes.

U oblasti prirodnih monopola tj. kod kompanija koje upravljaju prenosnim i distributivnim sistemom električne energije, regulacija cena pristupa sistemu (tzv. „mrežarina“) ne samo da je opravdana i potrebna, već je i nužna. Sa druge strane, ozbiljno se postavlja pitanje opravdanosti regulacije cene električne energije za domaćinstva i male kupce (cene električne energije za garantovano snabdevanje, kako se to još drugačije naziva), gde postoji jasan potencijal za uvođenje konkurencije. Stoga regulisane cene električne energije za garantovano snabdevanje predstavljaju glavnu barijeru za uvođenje efikasne tržišne konkurencije između snabdevača i razvoj tržišta, naročito u zemljama kod kojih je odnos potrošnje između komercijalnih kupaca i domaćinstava u korist domaćinstava i malih kupaca.

Iz tog razloga važećim Zakonom o energetici (član 89.) propisuje se četiri kriterijuma na osnovu kojih se analizira potreba regulisanja cena: ostvareni nivo konkurentnosti na domaćem tržištu električne energije, razvoja regionalnog tržišta električne energije, procena raspoloživih prekograničnih kapaciteta i **dostignuti stepen zaštite energetske ugroženih kupaca.**

Poslednji kriterijum je najteže proceniti jer jedinstvene i jednoznačne definicije ko su stvarno energetske ugroženi kupci, odnosno sa tim u vezi, koji deo stanovništva možemo smatrati energetske siromašnim, nažalost nema. Imajući u vidu da je jedan od bitnih preduslova za razvoj tržišta efikasno i celovito rešavanje pitanja energetske ugroženih kupaca, autori će u daljem delu teksta, pokušati da analiziraju različite pristupe u oceni siromaštva, uključivši i pristup EU koji je baziran na merenju rizika od pojave siromaštva, kao i pokazatelje energetske siromaštva, koristeći se dostupnim podlogama i alatima koji su usklađeni sa evropskom praksom.

ENERGETSKO SIROMAŠTVO U EU

Krajem 2016. godine, objavljen je Izveštaj Evropske komisije Evropskom parlamentu (1), koji se odnosi na cene i troškove energije u Evropi, čiji su glavni nalazi, otvorili ozbiljna razmatranja u pogledu energetske siromaštva. Izveštaj razmatra period od 2004. godine do 2014. godine. U 2014. godini troškovi energije evropskih domaćinstava su skoro 6% od njihovih ukupnih troškova, u proseku, i kreću se u rasponu od 3% na Malti pa do 14,5% u Slovačkoj. Učešće troškova energije u ukupnim životnim troškovima je uglavnom veće u državama članicama EU sa manjom kupovnom moći.

Iako domaćinstva sa višim prihodima imaju tendenciju i većih troškova energije, u razmatranom periodu se uočava obrnuta proporcionalnost učešća troškova energije u ukupnim troškovima, kada se posmatraju kategorije kupaca u smislu ukupnih prihoda (domaćinstva sa malim prihodima, domaćinstva sa srednjim prihodima itd.), što ukazuje na to da domaćinstva sa malim prihodima troše srazmerno više energije u odnosu na prosek. Iz tog razloga pri razmatranju potrošnje energije, naročito u smislu kupovne moći, fokus treba staviti upravo na domaćinstva sa niskim i srednjim prihodima.

Učešće troškova energije u ukupnoj potrošnji u periodu od 2004. godine do 2014. godine je značajno poraslo sa 5,7% na 8,6% kod domaćinstava sa najnižim prihodima, dakle skoro 3 procenta u periodu od jedne decenije. U 2014. godini učešće troškova energije u ukupnoj potrošnji kod domaćinstava sa najnižim prihodima (8,6%) je znatno više u odnosu na ukupan prosek svih domaćinstava koji je iznosio 5,8%. U 2004. godini ova razlika je bila manja (5,7% kod domaćinstava sa najnižim prihodima u odnosu na 4,1% za sva domaćinstva).

Uzrok rasta učešća troškova energije u razmatranom periodu od 10 godina je usled povećanja cena električne energije i gasa. Radi ilustracije u 2014. godini domaćinstva sa najnižim prihodima su na godišnjem nivou potrošila 160 € više na električnu energiju i 140 € više na prirodni gas nego 2004. godine. Izdaci za energiju za sva domaćinstva u proseku su porasla od 625 € na 960 € u razmatranom periodu, što predstavlja realno povećanje od 24% ukoliko se izvrši korekcija za troškove inflacije.

Za razliku od domaćinstava sa najnižim prihodima, kod domaćinstava sa srednjim prihodima je realno povećanje troškova za energiju u razmatranom periodu, po korekciji za troškove inflacije, iznosilo oko 18%, što je niže u odnosu na prosek za sva domaćinstva.

U 2014. godini razlika u troškovima energije kod domaćinstava sa najnižim prihodima je iznosila skoro osam puta u odnosima pojedinih država članica EU. Recimo u Rumuniji domaćinstva sa najnižim prihodima su u proseku potrošila 294 € na energiju dok su domaćinstva iz iste kategorije u Danskoj potrošila 2.320 evra, gledano na godišnjem nivou. Takođe, domaćinstva sa najnižim prihodima u Švedskoj i Finskoj troše samo 4% od svojih ukupnih troškova na energiju, dok domaćinstva iz iste kategorije u Slovačkoj troše više od 21% od svojih ukupnih troškova na energiju.

Prema Živčiču i ostalima (2) Evropa, a naročito jugoistočna Evropa, se suočava sa pojavom energetske siromaštva, gde više od 30% domaćinstava otežano podmiruje troškove energije.

Energetsko siromaštvo se može okarakterisati kao stanje nemogućnosti jednog domaćinstva da obezbedi adekvatan nivo upotrebe energije u svom domu, u skladu sa svojim socijalnim statusom i materijalnim mogućnostima. Neki autori definišu energetsko siromaštvo kao nemogućnost domaćinstva da na adekvatan način

obezbedi grejanje i druge energetske potrebe, ukoliko mora da potroši više od 10% svojih prihoda u navedene svrhe, gde je granica od 10% određena na osnovu istraživanja datog od strane Išervuda i ostalih (3). Do 2012. godine, istraživanja koja su usmerena na energetska siromaštvo su bila poprilično ograničena. Ova tema dobija svoj, zaslužen prostor tek u poslednjim godinama. Jedno od prvih obimnijih istraživanja preduzeto je od strane Hila (4), koji je ispitivao i gore navedenu ustanovljenu granicu, predlažući promenu definicije koja bi bila usmerena na odnos troškova i prihoda, što je upravo bio način razmatranja u (1).

Poslednjih godina, od strane više autora, sve više se ističe potreba da se energetska siromaštvo definiše u okviru EU na jednoznačan način, ali ovakvi predlozi su dočekani sa različitim stavovima. Ovim pitanjem se bavio i Komitet za industriju, istraživanje i energiju pri Evropskom parlamentu (5) i u svojim zaključcima je izveo sledeće stavove koji su „za“ i „protiv“, a prikazani su u tabeli 1.

TABELA 1 – Stavovi „za“ i „protiv“ postojanja zajedničke definicije energetske siromaštva u EU

Stavovi koji su za postojanje zajedničke jednoznačne definicije energetske siromaštva unutar EU	Stavovi koji su protiv postojanja zajedničke jednoznačne definicije energetske siromaštva unutar EU
<ul style="list-style-type: none"> - Veća politička vidljivost i podizanje svesti građana o ovom problemu - Razvoj zajedničkih alata u rešavanju ovog problema - Uspostavljanje jedinstvene standardizovane statistike i merenja - Mogućnost za integraciju u različitim oblastima politike 	<ul style="list-style-type: none"> - Energetska siromaštvo zavisi od više različitih komponenti, pa se donošenjem jedinstvene definicije sužava okvir za opis problema - Mogućnost da se prioritet da samo određenim grupama ugroženih građana u odnosu na druge, takođe ugrožene građane zbog ograničenja koje donosi stroga definicija - Nemogućnost da se jedinstvenom definicijom uvažavaju regionalne specifičnosti i razlike

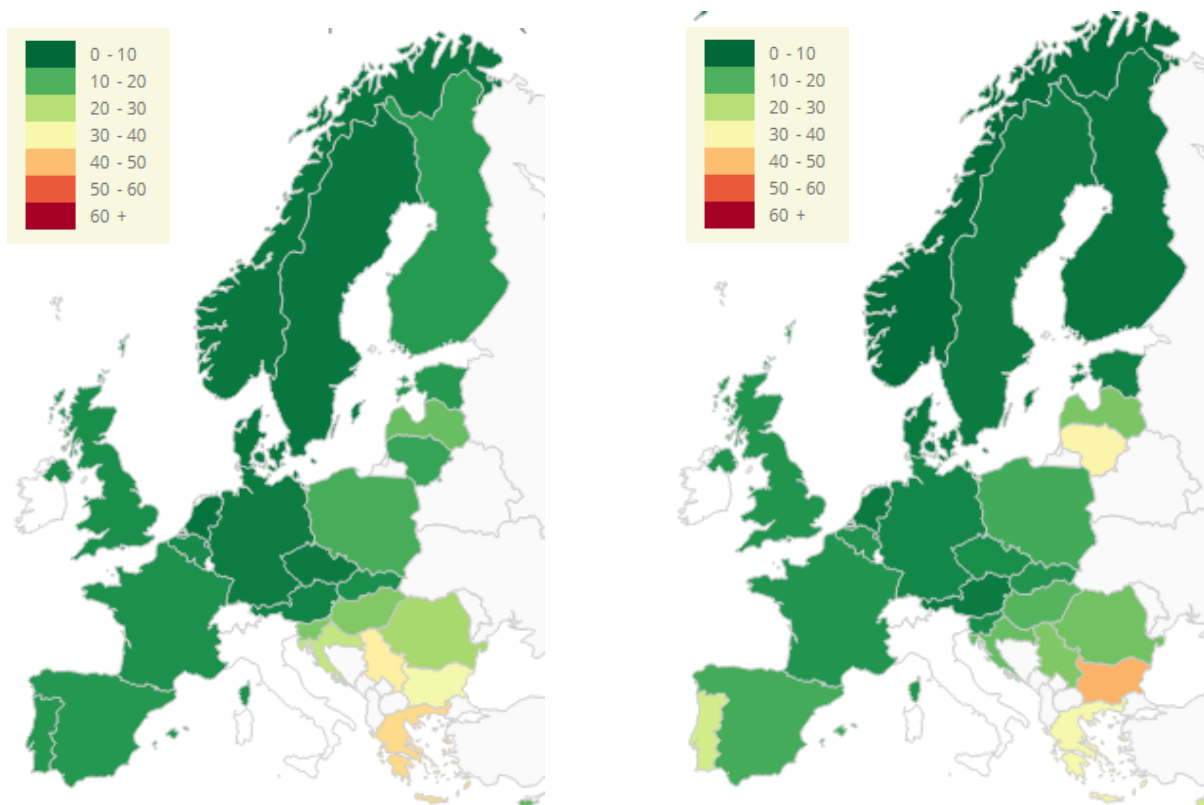
Sa druge strane, nedostatak jedinstvene definicije energetske siromaštva ima kao posledicu nepostojanje zvaničnog podatka o obimu energetske siromaštva u Evropi. Procene pojedinih autora se kreću od 50 miliona pa do 160 miliona građana, u zavisnosti od načina definisanja. Jedino merenje koje na isti način tretira svaku od zemalja članica, kao i pojedine zemlje koje nisu zemlje članice EU, je istraživanje Eurostata (EU SILC), koje se sprovodi i u našoj zemlji.

Imajući u vidu sve prethodno navedeno, krajem januara 2018. godine, Evropska komisija je otvorila posebnu internet stranicu „Osmatračnica energetske siromaštva“ („*Energy Poverty Observatory*“) (6) sa ciljem da pokuša da rasvetli pitanje energetske siromaštva, ali bez jednoznačne definicije ovog pojma. Po samim navodima Evropske komisije, većina država Evropske unije nemaju zvaničnu definiciju, niti meru za određivanje energetske siromaštva, dok sa druge strane kontekst u kome dolazi do energetske siromaštva varira između zemalja. Stoga je orijentacija Evropske komisije da se ne pokušava izvesti jedinstvena definicija energetske siromaštva, već je opredeljenje da se navedeni pojam opisuje u skladu sa potrebama i kontekstom. Na navedenoj internet stranici, taj opis glasi: "Energetski siromašna domaćinstva suočena su sa neodgovarajućim nivoima osnovnih energetske usluga, usled kombinacije troškova visoke potrošnje energije, niskih prihoda, (energetski) neefikasnih zgrada i uređaja i specifičnih potreba domaćinstava za energijom".

Imajući u vidu (1), jasno je da se radi o složenom pitanju. Uvažavajući specifičnosti i razlike između država članica skoro je nemoguće realno definisati jedinstven pokazatelj kojim bi se na nivou Evrope odredila neka zajednička mera za energetska siromaštvo. Stoga se za potrebe ovog projekta koriste dva glavna i čak 24 sekundarna (pomoćna) indikatora kojima bi se izmerile neke dimenzije energetske siromaštva. Glavni indikatori su:

- Nesposobnost redovnog izmirivanja računa za utrošenu energiju, i
- Nesposobnost da se domaćinstvo adekvatno zagreje.

Raspodelu ova dva glavna indikatora za 2016. godinu za sve zemlje za koje su ti indikatori utvrđeni (među kojima je i naša zemlja), možemo videti na slici 1.

SLIKA 1 – Nesposobnost redovnog izmirivanja računa za utrošenu energiju u 2016. godini u (%), slika levo i nesposobnost da se domaćinstvo adekvatno zagreje u 2016. godini u (%), slika desno (Izvor: Energy Poverty Observatory)

Komisija je inicijalno predložila zemljama članicama da države članice utvrde "nacionalne ciljeve u pogledu energetske siromaštva, uključujući broj domaćinstava koji se nalazi u energetske siromaštva". Poslanici su ovome dodali i zahtev Komisiji da „usvoji zajedničku metodologiju definisanja energetske siromaštva u zemljama članicama“.

ENERGETSKO SIROMAŠTVO U JUGOISTOČNOJ EVROPI

Ono što, prema analizi Instituta za energiju jugoistočne Evrope (7), karakteriše region jugoistočne Evrope u odnosu na ostale delove EU je da je problem energetske siromaštva manje prepoznat, jer se posmatra sa manje političkog interesa nego u zemljama zapadne Evrope. Prema podacima (6) koji su dati u tabeli 2, vidi se da je situacija u regionu daleko lošija u odnosu na evropski prosek.

TABELA 2 – Nesposobnost redovnog izmirivanja računa za utrošenu energiju u 2016. godini i nesposobnost da se domaćinstvo adekvatno zagreje u 2016. godini u (%), za zemlje jugoistočne Evrope (Izvor: EUROSTAT)

Zemlja	Nesposobnost redovnog izmirivanja računa (%)	Nesposobnost da se domaćinstvo adekvatno zagreje (%)	Prosečna cena kWh za domaćinstvo sa uračunatim svim porezima i taksama (€)
EU prosek	10,5	11,2	0,2052
Bugarska	28,7	41,3	0,0956
Grčka	36,2	29,4	0,1771
Mađarska	14,7	10,7	0,1114
Hrvatska	21,5	12,3	0,1311
Rumunija	18,3	13,2	0,1260
Srbija	32,7	14,5	0,0641
Slovenija	14,2	4,9	0,1618

Ono što možemo primetiti kao neospornu opservaciju jeste da postoji veliki broj kuća na teritoriji jugoistočne Evrope koje su u relativno lošem stanju, ukoliko ih uporedimo sa ostatkom Evrope. U prvom redu, nepostojanje toplotne izolacije zidova ili loša toplotna izolacija u kombinaciji sa lošom stolarijom i neadekvatnim održavanjem, doprinosi visokoj energetske neefikasnosti mnogih domaćinstava u jugoistočnoj Evropi, što utiče na to da nesposobnost da se domaćinstvo adekvatno zagreje dostiže čak 41,3 % u Bugarskoj. Sa druge strane, ekonomski problemi, nizak životni standard i niske prosečne plate utiču na to da trećina domaćinstava u Grčkoj, Srbiji i Bugarskoj ima problem sa izmirivanjem računa za energiju. Treba naglasiti i to da je prosečna cena kilovat-časa u Grčkoj skoro 3 puta veća, a u Bugarskoj 1,5 puta veća nego u Srbiji, tako da ukoliko bi cene u električne energije za domaćinstva u Srbiji bile na tržišnom nivou, rezultati u pogledu ispitivanih parametara bi bili sigurno lošiji.

Ono što je takođe jedna od generalnih opservacije, jeste i činjenica da su mehanizmi socijalne i druge pomoći energetske siromašnim domaćinstvima jako limitirani a u nekim zemljama i ne postoje. Na primer, od gore navedenih zemalja, jedino u Sloveniji postoji program koji 100% subvencionise postavljanje toplotne izolacije u domovima energetske siromašnih domaćinstava.

ENERGETSKO SIROMAŠTVO U SRBIJI I DOSTIGNUTI STEPEN ZAŠTITE ENERGETSKI UGROŽENIH KUPACA

Kao što je već navedeno, jedinstvene i jednoznačne definicije ko su stvarno energetske ugroženi kupci, odnosno sa tim u vezi koji deo stanovništva možemo smatrati energetske siromašnim, nažalost nema, tako da i u Srbiji ne postoji zvanična definicija energetske siromašnih kupaca. Šire gledano, kada se razmatra siromaštvo uopšteno, postoji više različitih pristupa u oceni siromaštva, pa tako u Srbiji, Republički zavod za statistiku ocenjuje siromaštvo kroz sposobnost stanovništva da zadovolji neke osnovne životne potrebe, dok se u EU koristi pristup koji je baziran na merenju rizika od pojave siromaštva.

S tim u vezi, prema podacima Tima za socijalno uključivanje i smanjenje siromaštva Vlade Republike Srbije, stopa siromaštva u Srbiji u 2014. godini je iznosila 8,9%, što prevedeno na brojke znači da se oko 628 hiljada stanovnika u Srbiji smatra siromašnim, odnosno mesečna potrošnja tih stanovnika je bila niža od linije siromaštva koja je određena kao 11.340,00 RSD mesečno na nivou odraslog stanovnika. Sa druge strane, statistički podaci Eurostata koristeći se metodologijom rizika od pojave siromaštva, ukazuju da je tom riziku izloženo 25,4% stanovnika, odnosno oko 1,8 miliona stanovnika u Srbiji.

Kao pokazatelj energetske siromaštva, u EU se pored navedenih pokazatelja u prethodnom poglavlju, koristi i sintetički pokazatelj koji koristi kombinaciju tri pokazatelja iz Eurostatovog istraživanja (EU-SILC), koje se sprovodi i u Srbiji, a to su:

1. sposobnost da se adekvatno zagreje stan;
2. zastupljenost stanova i zgrada kojima prokišnja krov, vlažni su zidovi i podovi ili imaju trulu prozorsku stolariju, i
3. zaostajanje u redovnom plaćanju računa za javne usluge.

Tako, prema dostupnim podacima iz istraživanja koje je sprovedeno za 2016. godinu, 14,5% od ukupne populacije, odnosno više od 400 hiljada domaćinstva, nije moglo da obezbedi odgovarajuću temperaturu grejanja u svojim stanovima. Dalje, 21,8% od ukupne populacije, odnosno oko 600 hiljada domaćinstva, živi u stanovima i zgradama kojima prokišnja krov, vlažni su zidovi i podovi ili imaju trulu prozorsku stolariju. Na kraju, zaostajanje u redovnom plaćanju računa za javne usluge je prisutno kod 32,7% od ukupnog broja stanovnika. Na osnovu ovih podataka, može se proceniti da je između 500 i 600 hiljada domaćinstava izloženo riziku energetske siromaštva. Da bi se uradila procena koliko je stvarno energetske siromašnih stanovnika od prethodno iznetog broja, treba uzeti u obzir i podatke da je u 2016. godini bilo 104.101 porodica primaoca socijalne pomoći i 185.851 korisnik dečijeg dodatka. Uzevši u obzir i primaoce tuđe nege i pomoći kao i penzionere sa najnižim penzijama, procene idu od 250 pa čak do 400 hiljada energetske ugroženih domaćinstava u Srbiji.

U Republici Srbiji pomoć energetske ugroženim kupcima se pruža na osnovu Uredbe o energetske ugroženom kupcu, kojom se definišu kriterijumi i uslovi za sticanje statusa energetske ugroženog kupca, kao i ostala regulativa koja je od značaja za zaštitu energetske ugroženih kupaca. U skladu sa navedenom Uredbom, status energetske ugroženog kupca može ostvariti kupac iz kategorije domaćinstava koji živi u jednoj stambenoj jedinici sa jednim mernim mestom na kome se meri potrošnja električne energije (ili prirodnog gasa) a koje troši maksimalnu količinu električne energije propisanu uredbom, kao i domaćinstvo čijem članu, zbog zdravstvenog stanja, obustavom isporuke električne energije može biti ugroženo zdravlje ili život. Osnovni kriterijumi za sticanje statusa energetske ugroženog kupca su: ukupan mesečni prihod domaćinstva (sva primanja i prihodi domaćinstva), broj članova domaćinstva i imovno stanje. Na osnovu stečenog statusa, energetske ugroženi kupac stiče pravo na umanjenje mesečne obaveze za određene količine električne energije u zavisnosti od broja članova domaćinstva, pod uslovom da je ostvarena mesečna potrošnja električne energije manja ili jednaka

četvorstrukoj količini električne energije na koju kupac ima pravo umanjenja. U slučaju da je ostvarena mesečna potrošnja električna energija veća od četvorstruka a manja ili jednaka od 6,5 puta količine električne energije na koju kupac ima pravo umanjenja, umanjenje će se realizovati u iznosu od polovine količine na koju ima pravo umanjenja, dok u slučaju potrošnje koja je veća od 6,5 puta količine električne energije na koju kupac ima pravo umanjenja, kupac gubi pravo na umanjenje tog meseca.

Zaključno sa decembrom 2016. godine, status energetske ugroženosti kupca je ostvarilo 68.067 kupaca, čiji su računi umanjani za iznos od 762.574.524,63 RSD, dakle za nešto više od 6 miliona evra. Procentualno gledano po distributivnim područjima najveći iznos umanjenja je ostvaren u distributivnom području zapadne Srbije (37,71%), a potom slede distributivna područja istočne i južne Srbije (32,45%), Vojvodine (20,63%), centralne Srbije (6,82%) i na kraju Beograda (2,38%).

Ono što se na osnovu datih razmatranja i iznetih podataka može zaključiti je da postoji disproporcija između broja kupaca koji su ostvarili status energetske ugroženosti kupca i procenjenog broja domaćinstava koje je izloženo riziku od energetske siromaštva. Stav autora ovog rada je da postoje dva osnovna razloga za to; jedan leži u činjenici da određeni broj energetske ugroženosti kupaca nije ostvario pravo u skladu sa uredbom zbog nekog od formalnih razloga (npr. podstanarskog statusa bez ugovora, pri čemu se brojilo ne vodi na njegovo ime i sl.) ili neinformisanosti, dok drugi razlog predstavlja sam obuhvat Uredbe, u prvom redu poprilično restriktivni iznosi ukupnog prihoda kojim se uslovljava ostvarenje prava na status energetske ugroženosti kupca. Stoga se može dati ocena da iako postoji formalno-pravni okvir za zaštitu energetske ugroženosti kupaca, ta zaštita ne obuhvata sve energetske ugrožene kupce kako po broju, tako i u pogledu obima sredstava koja se izdvajaju za zaštitu energetske ugroženosti kupaca.

UČEŠĆE U POTROŠNJI I UČEŠĆE PO KATEGORIJAMA POTROŠNJE ENERGETSKI UGROŽENIH KUPACA NA PRIMERU BEOGRADSKOG KONZUMA

Autori ovog članka su sproveli istraživanje na beogradskom konzumu u pogledu potrošnje električne energije i učešća energetske ugroženosti kupaca u pojedinim kategorijama potrošnje za 2016. i 2017. godinu. Rezultati su prikazani u narednim tabelama.

TABELA 3 – Učešće kupaca u godišnjoj potrošnji električne energije za 2016. i 2017. godinu, sagledano po pojedinim opsezima godišnje potrošnje na konzumu Grada Beograda (Izvor: Baza podataka ODS „EPS Distribucija“)

Opsezi godišnje potrošnje električne energije	Potrošnja po opsezima u 2016. godini Ukupan broj kupaca el. energije: 815.181		Potrošnja po opsezima u 2017. godini Ukupan broj kupaca el. energije: 818.148	
	od 0 do 2.400 kWh	241.532	30%	243.731
od 2.400 kWh do 4.200 kWh	187.609	23%	184.856	23%
od 4.200 kWh do 6.000 kWh	154.184	19%	151.696	19%
od 6.000 kWh do 12.000 kWh	198.136	24%	200.298	24%
od 12.000 kWh do 15.000 kWh	21.017	3%	23.102	3%
veća od 15.000 kWh	12.703	2%	14.465	2%
Ukupno	815.181		818.148	

TABELA 4 – Učešće kupaca i energetske ugroženosti kupaca koji su ostvarili pravo na umanjenje mesečne obaveze

u mesečnoj potrošnji električne energije za 2016. i 2017. godinu, sagledano po mesečnoj potrošnji do i preko 350 kWh na konzumu Grada Beograda (Izvor: Baza podataka ODS „EPS Distribucija“)

Vrsta kupaca i opseg mesečne potrošnje električne energije	Potrošnja po opsezima u 2016. godini Ukupan broj kupaca el. energije: 815.181		Potrošnja po opsezima u 2017. godini Ukupan broj kupaca el. energije: 818.148	
	Svi kupci			
od 0 kWh do 350 kWh	277.629	34%	282.609	35%
više od 350 kWh	537.552	66%	535.539	65%
Ukupno svih kupaca	815.181	100%	818.148	100%
Energetski ugroženi kupci koji su ostvarili pravo na umanjenje				
od 0 kWh do 350 kWh	432	0,05%	493	0,06%
više od 350 kWh	1.660	0,20%	1.980	0,25%
Ukupno energetske ugroženosti kupaca	2.092	0,25%	2.473	0,31%

Vidimo da je u prethodne dve godine izuzetno mali broj energetski ugroženih kupaca ostvarivao pravo na umanjenje računa, što svakako ne odgovara realnoj socijalnoj slici, te možemo sa sigurnošću tvrditi da, na osnovu iznetih podataka naročito u Beogradu, postoji disproporcija između broja kupaca koji su ostvarili status energetski ugroženog kupca i procenjenog broja domaćinstava koje je izloženo riziku od energetskog siromaštva.

ZAKLJUČAK

Energetsko siromaštvo kao pojam i dalje nije jednoznačno definisan u EU. Nedostatak jedinstvene definicije energetskog siromaštva ima kao posledicu nepostojanje zvaničnog podatka o obimu energetskog siromaštva u Evropi, pa se procene kreću od 50 miliona pa čak do 160 miliona građana, u zavisnosti od načina definisanja. U pogledu regiona jugoistočne Evrope u odnosu na ostale delove EU, problem energetskog siromaštva je manje prepoznat, jer se posmatra sa manje političkog interesa nego u zemljama zapadne Evrope. Budući da u ovom regionu postoji veliki broj kuća koje su u relativno lošem stanju, i koje karakteriše nepostojanje toplotne izolacije zidova ili loša toplotna izolacija u kombinaciji sa lošom stolarijom i neadekvatnim održavanjem, energetska efikasnost mnogih domaćinstava u jugoistočnoj Evropi, je jako niska. U kombinaciji sa ekonomskim problemima, niskim životnim standardom i niskim prosečnim platama u većini zemalja jugoistočne Evrope, ovaj region je posebno ugrožen sa stanovišta energetskog siromaštva, tako da je potrebno više pažnje posvetiti ovom problemu. Ovaj region takođe karakteriše i činjenica da su mehanizmi socijalne i druge pomoći energetski siromašnim domaćinstvima jako limitirani a da u nekim zemljama i ne postoje.

U Republici Srbiji je uspostavljeno maloprodajno tržište električne energije sa neregulisanim cenama za segment privrede i koegzistencijom neregulisanih i regulisanih cena na garantovanom snabdevanju, odnosno u segmentu domaćinstava i malih kupaca. Regulisane cene egzistiraju i na maloprodajnim tržištima u 13 od 28 zemalja EU, iako je stav Evropske komisije da regulisane cene predstavljaju prepreku konkurenciji na maloprodajnom tržištu električne energije i upravljivoj potrošnji, pa se stoga ide u smeru njihovog vremenskog ograničavanja i ograničavanjem njihove primene samo u izuzetnim slučajevima uslovljenim socijalno-ekonomskim okolnostima. Ova činjenica sa stanovišta energetskog siromaštva ne ide u prilog Republici Srbiji, koja kontrolu energetskog siromaštva vrši i uspostavljanjem garantovane cene električne energije na nižem nivou od tržišne. U slučaju zemalja članica EU, regulisane cene obično predstavljaju gornji segment cenovnog ranga, tako da se cene koje se nude od strane ostalih snabdevača nešto niže od garantovane cene. Na ovaj način, regulisane cene ne predstavljaju direktnu prepreku za razvoj tržišta i ograničavajući faktor za ulazak novih snabdevača na tržište, budući da su zasnovane na tržišnim cenama za električnu energiju. Nasuprot tome, u slučaju Srbije, prosečna maloprodajna regulisana cena za garantovano snabdevanje je značajno niža u odnosu na „punu ekonomsku cenu“ (koja se sastoji iz tržišne velikoprodajne cene električne energije i troškova prenosne i distributivne mreže). Gledano sa stanovišta energetskog siromaštva, niže cene električne energije se pozitivno odražavaju na njegov pad, međutim neodrživo poslovanje garantovanog snabdevača će za posledicu imati smanjenje investicija u nove proizvodne kapacitete, što se dugoročno odražava i na pad proizvodnje.

Svakako, u uslovima državnog vlasništva nad „Elektroprivredom Srbije“, politika cena električne energije na garantovanom snabdevanju služi kao jedan od makroekonomskih instrumenata uz pomoć koga država prevashodno sprovodi i deo socijalne politike, ali sa druge strane imamo i nezadovoljavajući nivo rešenja energetski ugroženih kupaca. Prethodnu konstataciju izvodimo iz činjenice da je na osnovu iznetih analiza procenjeno da postoji od 250 pa do 400 hiljada energetski ugroženih domaćinstava u Srbiji, dok sa druge strane pravo na status energetski ugroženog kupca ostvaruje tek nešto više od 68 hiljada kupaca. Stoga autori smatraju da se u narednom periodu treba posvetiti više pažnje ovom problemu, i da je potrebna odgovarajuća reakcija države sa čitavim nizom mera, kako bi se problem energetskog tretirao na adekvatan način.

LITERATURA

1. European Commission, 2016, „Report from the Commission to the European parliament, The Council, The European economic and social committee and The Committee of the regions - Energy prices and costs in Europe“
2. Živčić, L., Tkalec, T. i Robić, S., 2016, „Energy Poverty: Practical and Structural Solutions for South-East Europe“, „Sociology and Anthropology“, „4(9)“, 789-805
3. Isherwood, B.C. and Hancock, R.M., 1979, „Household Expenditure on Fuel: Distributional Aspects“, „London: Economic Advisor's Office“
4. Hills, J., 2012, „Getting the Measure of Fuel Poverty: Final Report of the Fuel Poverty Review“, „London: LSE“

5. Petrova, S., Greiner, B. and Ugarte, S., 2017, „Energy Poverty“, „Directorate-General for Internal Policies, Policy Department Economic and Scientific Policy A“, „Study for ITRE Committee“
6. <https://www.energy-poverty.eu/>
7. Stambolis, C. and Mezartasoglou, D. 2018, „Addressing energy poverty in SE Europe“, „Institute of Energy for South East Europe“, „South-East Europe Energy Brief“, „Issue No 252“, 1-12